

รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ* ADMINISTRATIVE MODEL OF MAHAJATAKA SERMON CEREMONY

¹พระครูพิมลธรรมภาณ (มานพ กนต์สีโล) PhrakruPimondhammapan (Manop Kuntasilo),

²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo,

³พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: phakrupimondhammapan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ด้วยการศึกษเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ ด้วยการศึกษเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบ ด้วยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติมี 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ สภาพแวดล้อม หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย การปฏิบัติตามกระบวนการที่วางแผนเอาไว้เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบของการบริหาร องค์ประกอบของการจัดการ ลักษณะของการจัดการที่ดี ขั้นตอนการจัดการ โครงการเฉลิมพระเกียรติ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย โครงสร้าง การตัดสินใจ แนวทางการประเมิน และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จโดยการจัดงานเทศน์มหาชาตินั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำกันของแต่ละแห่งเพื่อให้การบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, การเทศน์มหาชาติ

Abstract

This research paper aimed to propose administrative model of Mahajataka sermon ceremony. Qualitative research with 3 steps was designed which were: Step 1: study the state of the Mahajataka sermon management, Step 2: develop the model through document study and interview with 5 key informants, Step 3: propose a model by using focus group discussion with 9 experts. Data were analyzed by content analysis. Results found that administrative model of Mahajataka sermon ceremony had 4 parts consisted of the first part of introduction, namely the environment, principles, objectives. Part 2 was the model consisted of the implementation of the process that have a plan for achieving the objectives of the defined format which consisted of administrative elements, management elements, good characteristics management, and procedures management of the commemoration project. Part 3: The implementation process consisted of a decision-making, structure, an assessment approach, and Part 4: Conditions for success by organizing the Mahajataka sermon ceremony that must rely on cooperation, collaborative working and joint ideas of each location in order for the administration of the Mahajataka sermon ceremony to achieve the objectives of the event.

Keywords: Model, Administrative, Mahajataka Sermon Ceremony.

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเขียนไว้ในคำนำหนังสือเรื่อง มหาชาติคำหลวง ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกว่า “หนังสือกาพย์มหาชาติสำนวนเก่าถึงขั้นนั้น ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ บางกัณฑ์กาพย์มหาชาติมีศัพท์มคธน้อย เป็นกาพย์ภาษาไทยมาก สันนิษฐานว่าจะแต่งสำหรับ พระเทศน์ให้สัปบุรุษเข้าใจเรื่องง่ายขึ้นมากกว่ามหาชาติคำหลวง” ด้วยเพราะมีจุดมุ่งหมายในการแต่งต่างกัน คือ มหาชาติคำหลวงจะใช้สำหรับสวด แต่กาพย์มหาชาติจะใช้เพื่อเทศน์ด้วยทำนอง ดังนั้น การเทศน์มหาชาติด้วยทำนองต่างๆ จึงน่าจะเริ่มต้นจากกาพย์มหาชาติที่แต่งขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรมนี้ ดังที่กล่าวแล้วว่า ทำนองสวดมหาชาติมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังความในศิลาจารึกว่า “พระมหาชาติ หากคนสวดแลมิได้เลย” สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงประดิษฐ์ทำนองสวดขึ้น เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ และนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายก็ได้ร่วมกันประดิษฐ์ทำนองสวดถวายต่อหน้าพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ ในรัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรมได้มีการแต่งมหาชาติเป็นกาพย์ขึ้น ซึ่งเหมาะที่จะนำไปเทศน์เป็นทำนองเรียบๆ ตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เทศน์มหาชาติเป็นทำนองต่างๆ นั้นได้เกิดขึ้นมาจากกาพย์มหาชาติที่แต่งขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม โดยอนุโลมมาจากคำสวดมหาชาติคำหลวงในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและสมัยกรุงสุโขทัยสืบต่อกันมา พ้องกับคำให้การของขุนหลวงหาวัดที่กล่าวว่า “พระองค์ทรงแต่งมหาเวสสันดรชาดก...” ทั้งสวดประสานเสียงโอดร่ำพันคร่ำครวญต่างๆ ก็มีมาแต่ครั้งนั้น มาถึงสมัยปัจจุบันการเทศน์มหาชาติจึงมีระเบียบทำนองประจำกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์ มหาชาติคำหลวงยังใช้สวดอยู่ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เวลาเช้าพรรษาทุกๆ ปี และยังปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนซึ่งเสมือนเป็นเรื่องจริงของ

คนกรุงเก่าก็มีเรื่องเทศน์มหาชาติว่าด้วยสามเณรแก้วเทศน์กัณฑ์มัทรี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2560)

ดังได้กล่าวแล้วว่า เรื่องมหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดกเป็นที่นิยมกันมากในหมู่พุทธศาสนิกชนมา ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์นี้ได้มีการประชุมกันฟังเทศน์มหาชาติ ทุกๆ ปี อาจเป็นเพราะเนื้อเรื่องมีความสนุกสนานและมีคติธรรมสอนไปในตัวด้วยพุทธศาสนิกชนจึงได้นำเอา หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิต แม้แนวคิดหลักของเรื่องมหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดกจะอยู่ที่การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร แต่เนื้อหาสาระของเรื่องก็ครอบคลุม พฤติกรรมของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์เกือบทั้งหมด ประเพณีการฟังเทศน์ มหาชาติก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทยไป และกวีแต่ละยุคยังได้นำเอาเนื้อเรื่องของ มหาชาติมาร้อยกรองประกวดประชันกันจนทำให้เกิดมหาชาติขึ้นอีกหลายสำนวน (ถลลนา ศิริเจริญ, 2516)

เรื่องมหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดกนี้เป็นที่นิยมกันมากในหมู่พุทธศาสนิกชนมา ตั้งแต่สมัยกรุง สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ มีการประชุมกันฟังเทศน์มหาชาติทุกปี อาจเป็นเพราะเนื้อเรื่องมี ความสนุกสนานและมีคติธรรมสอนไปในตัว พุทธศาสนิกชนจึงได้นำเอาหลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องมาเป็น แบบอย่างในการดำเนินชีวิต แม้แนวคิดหลักของเรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกจะอยู่ที่การบำเพ็ญทาน บารมีของพระเวสสันดร แต่เนื้อหาสาระของเรื่องก็ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์เกือบทั้งหมด คตินิยมในการฟังเทศน์มหาชาติจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ของคนไทย ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกล่าวถึงเรื่องมหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดกไว้ว่า คตินิยมเรื่องมหาชาติซึ่งมีมาแต่สมัยสุโขทัยได้รับสืบทอดมาถึงสมัยอยุธยา แต่ปรากฏว่าเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น มีผู้แต่งเป็นวรรณคดีหลายเรื่องเพื่อใช้ในการสวด ที่สำคัญคือ

1. มหาชาติคำหลวง ซึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ ราชบัณฑิตช่วยกันเรียบเรียงแต่งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2025

2. กาพย์มหาชาติ ราชานันในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2116 -2171) นอกจากนี้ ได้มีการรจนา มหาชาติอีกหลายสำนวน นอกจากนั้นยังมีการรจนามหาชาติในท้องถิ่นต่างๆ แต่ไม่ทราบยุคสมัย (เพียงแต่ สันนิษฐานได้ว่าอยู่ในระหว่างปลายอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์) เช่น มหาชาติไทยเหนือ มหาชาติอีสาน มหาชาติ ได้ (พระมหาชาดกมหาราชคำฉันท์) การที่มีฉบับต่างๆ อย่างแพร่หลายเช่นนี้ก็เพราะเกิดมีประเพณีการเทศน์ มหาชาติขึ้น มีทั้งของหลวง คือ พระราชพิธีและของราษฎร์ ซึ่งถือกันมาจนทุกวันนี้ว่าผู้ที่ได้ฟังเทศน์มหาชาติจน ครบ 13 กัณฑ์ ในวันเดียวจะได้บุญมาก เพราะเป็นเรื่องของการบริจาคทานอย่างสูงสุด คือ การยอมสละทุก อย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคบุตรเป็นทาน ดังความในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์มัทรีว่า “เจ้าจงอนุโมทนา ปิยบุตรอันเป็นมิ่งกุฎาทานบารมี” หนังสือมหาชาติจึงไม่เป็นเพียงหนังสือสำหรับอ่านเท่านั้น แต่กลายเป็น ประเพณีที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทย (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524)

เวสสันดรชาดก มีเนื้อหาสาระมาก รวมไว้ในมหานิบาตชาดกซึ่งมีด้วยกัน 10 เรื่อง ซึ่งเรียกกันว่า ทศชาติ แต่อีก 9 เรื่องนั้นไม่เรียกว่ามหาชาติ คงเรียกแต่เวสสันดรชาดกเรื่องเดียวเท่านั้นที่เรียกว่า มหาชาติใน เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่า พุทธศาสนิกชนชาวไทยตลอดจน ประเทศใกล้เคียงนับถือกันมาแต่โบราณว่า เรื่องเวสสันดรชาดกสำคัญกว่าชาดกอื่นๆ ด้วยปรากฏบารมีของ พระโพธิสัตว์บริบูรณ์ในเรื่องเวสสันดรชาดกทั้ง 10 อย่าง คือ 1) ทานบารมี ทรงบริจาคทรัพย์สิน ช้าง ม้า ราชรถ พระโอรส พระธิดา และพระมเหสี 2) ศีลบารมี ทรงรักษาศีลอย่างเคร่งครัด ระหว่างผนวชเป็นฤๅษีอยู่ ณ

เขาวงกต 3) เนกขัมมบารมี ทรงครองเพศบรรพชิตตลอดเวลาที่ประทับ ณ เขาวงกต 4) ปัญญาบารมี ทรงบำเพ็ญภาวนามัยปัญญาตลอดเวลาที่ผนวช 5) วิริยบารมี ทรงปฏิบัติธรรมมิได้ย่อหย่อน 6) สัจจบารมี ทรงล้นพระวาจาจนพระกุมารให้ชุก เมื่อพระกุมารหลบหนีก็ทรงติดตามมาให้ 7) ขันติบารมี ทรงอดทนต่อความยากลำบากต่างๆ ขณะที่เดินทางมายังเขาวงกตและตลอดเวลาที่ประทับ ณ ที่นั้นแม้เมื่อทอดพระเนตรเห็นชุกเขื่อนตีพระกุมารอย่างทารุณ พระองค์ก็ทรงข่มพระทัยไว้ได้ 8) เมตตาบารมี เมื่อพราหมณ์เมืองกลิงคราชบุรุษมาทูลขอช้างปัจจัยนาค เพราะเมืองกลิงคราชบุรุษฝนแล้งก็ทรงพระเมตตาประทานให้ และเมื่อชุกมาทูลขอพระกุมารทั้งสองพระองค์โดยอ้างว่าตนได้รับความลำบากต่างๆ พระองค์ก็มีเมตตาประทานให้ด้วย 9) อุเบกขาบารมี เมื่อทรงเห็นว่าพระกุมารทั้งสองถูกชุกเขื่อนตีและวิงวอนให้พระองค์ช่วยเหลือ พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญอุเบกขา คือทรงวางเฉย เพราะทรงเห็นว่าได้ประทานเป็นสิทธิ์ขาดแก่ชุกไปแล้ว 10) อธิษฐานบารมี ทรงตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญบารมี เพื่อให้สำเร็จพระโพธิญาณเบื้องต้น แม้จะมีอุปสรรคก็ได้ทรงย่อท้อ ทำให้พระอินทร์ต้องประทานความช่วยเหลือต่างๆ เพราะตระหนักในน้ำพระทัยอันแน่วแน่ของพระองค์ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

เหตุนั้น หากมีการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ในการเทศน์มหาชาติได้แล้วก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้การเทศน์มหาชาติเกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เพราะการบริหารเป็นการดำเนินกิจการให้สำเร็จด้วยความร่วมมือกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นกิจการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ กิจการบ้านเมือง หรือกิจการในครอบครัวก็อยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน ฉะนั้น การบริหารจึงเกี่ยวข้องกับทุกกิจการโดยการดำเนินกิจการร่วมกับผู้อื่นมีองค์ประกอบทั้งภายนอกและภายใน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) นอกจากนี้ การบริหารยังเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2525) สรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้จะได้นำหลักการบริหารมาประยุกต์กับการจัดงานเทศน์มหาชาติ เพื่อเป็นการจัดการในทุกด้าน เพื่อให้ได้ตามนโยบายและเป้าหมายที่เกี่ยวกับคุณภาพ และเพื่อจะสามารถจัดการเทศน์มหาชาติได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ด้วยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน เป็นผู้มีชื่อเสียงทางด้าน การเทศน์มหาชาติ หรือมีความเชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม หรือมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา โดยการเลือกเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

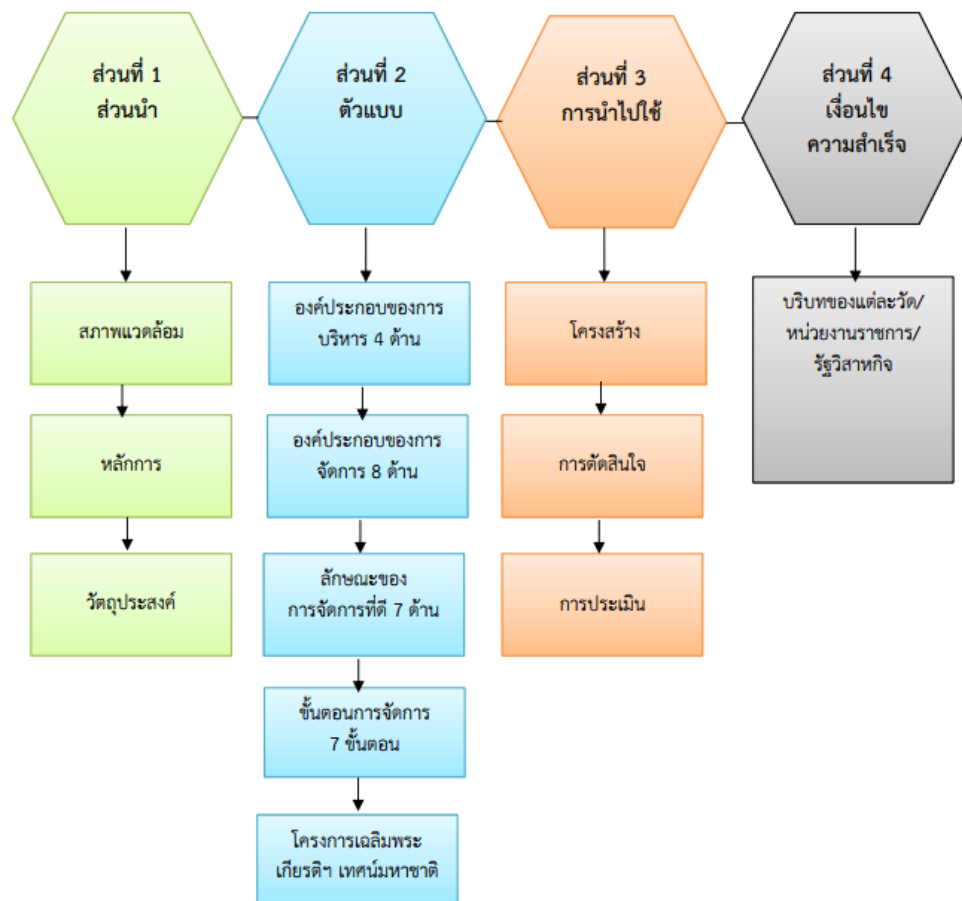

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ ด้วยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการเทศน์มหาชาติ หรือมีความเชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม หรือมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา โดยการเลือกเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบ ด้วยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการเทศน์มหาชาติ หรือมีความเชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม หรือมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ด้วยแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ

รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

1. สภาพแวดล้อม สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ของเจ้าอาวาส และความแตกต่างระหว่างปัจจัยของเจ้าอาวาสวัดและญาติโยม

2. หลักการ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

3. วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอานิสงส์ในการทำบุญของแต่ละกัณฑ์เชื่อกันสืบๆ กันมาแต่โบราณกาลว่า ในการทำบุญของแต่ละกัณฑ์นั้นจะได้รับอานิสงส์แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1) กัณฑ์เทศพร ผู้ใดบูชากัณฑ์เทศพร ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้รับทรัพย์สินเงินทองสมปรารถนา ถ้าเป็นสตรีจะได้สามีเป็นที่ชอบเป็นที่เจริญใจ ถ้าเป็นชายจะได้ภรรยาตามที่ประสงค์ต้องการ ถ้ามีบุตรหญิงหรือชาย ก็จะเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีรูปร่างหน้าตางดงาม

2) กัณฑ์หิมพานต์ ผู้ใดบูชากัณฑ์หิมพานต์ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้สิ่งปรารถนาทุกประการ เกิดในตระกูลที่พร้อมด้วยทรัพย์สินเงินทองและบริวาร และจะมีแต่ความสุขกายสุขใจ

3) กัณฑ์ทานกัณฑ์ ผู้ใดบูชากัณฑ์ทานกัณฑ์ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะบริบูรณ์ด้วยแก้วแหวนเงินทอง ข้าทาสบริวาร

4) กัณฑ์วนปเวสน์ ผู้ใดบูชากัณฑ์เทศน์วนปเวสน์ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้รับความสุขสมปรารถนา เจริญฉลาด สามารถปราบศัตรูให้ย่อยยับไปได้

5) กัณฑ์ชูชก ผู้ใดบูชากัณฑ์ชูชก ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะประกอบด้วยสมบัติอันงดงามกว่าผู้อื่น จะเจรจากับผู้ใดก็มีเสียงไพเราะ ครั้นจะได้สามีหรือภรรยา รวมทั้งมีบุตร ก็จะมีรูปร่างทรงงดงาม ว่านอนสอนง่าย

6) กัณฑ์จุลพน ผู้ใดบูชากัณฑ์จุลพน ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมบัติและบริวาร

7) กัณฑ์มหาพน ผู้ใดบูชากัณฑ์มหาพน ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะมีทรัพย์สินศฤงคารและบริวารมาก

8) กัณฑ์กุมาร ผู้ใดบูชากัณฑ์กุมาร ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา

9) กัณฑ์มัทรี ผู้ใดบูชากัณฑ์มัทรี ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะเป็นผู้มั่งคั่ง สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติเป็นผู้มีอายุยืนยาว ทั้งประกอบด้วยรูปโฉมงดงามกว่าคนทั้งหลาย มีแต่ความสุขความเจริญ

10) กัณฑ์สัทกบรพ ผู้ใดบูชากัณฑ์สัทกบรพ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้เป็นผู้เจริญด้วยลาภยศ ตลอดจนจตุรพิธพรทั้ง 4 ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

11) กัณฑ์มหาพรต ผู้ใดบูชากัณฑ์มหาพรต ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้มีนุชย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

12) กัณฑ์ฉกษัตริย์ ผู้ใดบูชากัณฑ์ฉกษัตริย์ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้เป็นผู้เจริญด้วยจตุรพิธพรทั้ง 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

13) กัณฑ์นครกัณฑ์ ผู้ใดบูชากัณฑ์นครกัณฑ์ ผู้นั้นเกิดในภพภูมิใดจะได้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวงศาณญาณุตติ ข้ำทาสชายหญิง ธิดา สามี หรือบิดามารดาเป็นต้น อยู่พร้อมหน้ากันด้วยความผาสุก ปราศจากโรคอาพาธทั้งปวง จะทำการใดก็พร้อมเพรียงกัน ยังการงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

และอานิสงส์ในการฟังเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์จบในวันเดียว คือ 1) เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์จะได้พบพระศรีอารยพุดเจ้า 2) เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เสวยทิพย์สมบัติ 3) เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วจะไม่ตกนรก 4) เมื่อถึงยุคพระศรีอารยพุดเจ้า หากเป็นเทพบุตรเทพธิดาจะได้จุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ 5) ครั้นได้ฟังพระธรรมเทศนาก็จักได้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ เป็นการปฏิบัติตามกระบวนการที่วางแผนเอาไว้เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของการบริหาร 2) องค์ประกอบของการจัดการ 3) ลักษณะของการจัดการที่ดี 4) ขั้นตอนการจัดการ 5) โครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (กิจกรรมเทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติฯ) ดังนี้

1. องค์ประกอบของการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ 4 ด้าน ได้แก่

1.1 วัตถุประสงค์ที่แน่นอนการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ คือ 1) สอนให้คนรู้จักทำความดี ประกอบกรรมดี รู้จักการบำเพ็ญบุญ 2) ลดความตระหนี่ในใจ ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็นรูป รส กลิ่น เสียง ที่เป็นอนิจจัง 3) จัดบุคลากรที่เหมาะสมกับงาน มองคนที่ความสามารถ 4) สร้างคุณค่าที่แก่ประชาชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และถาวรตลอดไป 5) จัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายก่อนหลัง 6) จะได้เกิดมาในยุคศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งจะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในอนาคต 7) เมื่อดับขันธจะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เสวยทิพย์สมบัติอันโอฬาร 8) จะไม่เกิดในอบาย (ไม่ตกนรก) เมื่อตายไปแล้ว 9) จะเป็นผู้มั่งมีลาภยศ สรรเสริญ ไม่ตรี และมีความสุข 10) เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนา จะได้รับมรรคผล นิพพานเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา

1.2 การมีเป้าหมายการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ คือ 1) ยึดเป้าหมายหลักของวัดและการเทศน์เป็นแนวทาง อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ เป้าหมายระยะสั้น รายอาทิตย์-รายเดือน และการกำหนดเป้าหมายระยะยาว 2) ตั้งเป้าหมาย วางแผนงานอย่างน้อยเป็นปีเป็นการวางแผนเป้าหมายระยะยาว มีการจัดทำโครงการ ประสานงานร่วมกันหลายๆ ฝ่าย 3) ถือเป็นภูมิปัญญาที่น่าศึกษา มีการปลูกฝัง สืบสานอย่างต่อเนื่อง 4) ให้โอกาสแก่พุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางศาสนาในเทศกาลเข้าพรรษา 5) สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน มีความสนใจจัดให้มีพิธีบุญเทศน์มหาชาติก็จะเป็นการสืบสานภูมิปัญญาทำนองแหล่งเทศน์มหาชาติไว้ด้วย เพราะการเทศน์จะเข้าถึงเยาวชนโดยส่วนใหญ่ 6) การเทศน์มหาชาติทำนองแหล่งภาคกลาง เป็นสำเนียงการเทศน์ที่ฟังกันได้ทุกภาคของประเทศเป็นที่ยอมรับและศรัทธาอย่างยิ่ง 7) ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งผู้ฟังผู้เทศน์ผู้จัดมีความสำคัญที่สุด 8) สร้างความรัก สามัคคีแก่พุทธศาสนิกชนกับวัด 9) แสดงถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 10) เป็นการรวบรวมปัจจัย เงินบริจาคเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุด ทุรุดโทรม ส่งเสริมกิจการของวัด ส่งเสริมการศึกษาแก่ภิกษุสามเณร 11) เป็นการฝึกฝนการเทศน์ การพูด การแสดงออกของพระภิกษุสงฆ์ในทางพุทธศาสนาสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพให้แก่พุทธศาสนาต่อไป

1.3 การแบ่งงานการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ คือ 1) มีการแบ่งงานตามความรู้ความสามารถของบุคลากรภายในวัดโดยแบ่งหน้าที่ออกเป็นแต่ละฝ่าย 2) ผู้ที่จัดจะต้องแบ่งงานคอยควบคุมงานแต่ละแผนกให้เรียบร้อย โดยมีการประชุมเตรียมงาน ประชุมแบ่งแผนกงานอย่างชัดเจน 3) ตกแต่งบริเวณพิธีให้มีบรรยากาศคล้ายอยู่ในบริเวณป่า ตามท้องเรื่องเวสสันดรชาดก โดยนำเอา ต้นกล้วย ต้นอ้อย และกิ่งไม้มาผูกตามเสา และบริเวณรอบๆ ธรรมาสน์ ประดับธงทิว และ ราวตี ฉัตร ตามสมควร 4) ตั้งขันสาคูใหญ่ หรือจะใช้อ่างใหญ่ที่สมควรก็ได้ใส่น้ำสะอาดเต็ม สำหรับปักเทียนบูชาประจำกัณฑ์ ในระหว่างที่พระเทศน์ น้ำในภาชนะที่ตั้งนี้เสร็จพิธีแล้ว ถือว่าเป็นน้ำพระพุทธมนต์ที่สำคัญ ภาชนะใส่น้ำที่ตั้งหน้าธรรมาสน์ กลางบริเวณพิธี 5) เตรียมเทียนเล็กๆ จำนวน 1,000 เล่ม แล้วนับแยกจำนวนเป็นมัด มัดหนึ่งมีจำนวนเท่าคาถาของกัณฑ์หนึ่ง แล้วทำเครื่องหมายไว้ให้ทราบ ว่ามัดไหนสำหรับบูชาคาถากัณฑ์ใด เมื่อถึงคราวเทศน์กัณฑ์นั้นก็จะเอาเทียนมัดนั้นออกจุดบูชาติดรอบๆ ภาชนะน้ำ ต่อกันไปจนจบกัณฑ์ให้หมดมัดพอดี ครบ 13 กัณฑ์ถ้วน จำนวน 1,000 เล่ม เท่าจำนวนคาถา บางแห่งนิยมทำธงเล็กๆ 1,000 คัน แบ่งจำนวนเท่าคาถาประจำกัณฑ์เช่นอย่างเทียนแล้วปักธงบูชาระหว่างกัณฑ์บนหอยกกล้วย แต่การใช้ธงไม่เป็นที่นิยม เช่น เทียน การจุดเทียนหรือปักธงบูชา กัณฑ์ดังกล่าวเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพผู้รับกัณฑ์นั้นๆ

1.4 หลักการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ คือ 1) ผู้ควบคุมจัดงานจะต้องมีการนำหลักการบริหารมาบูรณาการในการจัดงาน ได้แก่ (1) การวางแผน เป็นการวางแผนการจัดงานเทศน์มหาชาติ (2) การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน (3) การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน (4) การอำนวยการ (5) การประสานงาน เป็นการประสานให้ส่วนต่างๆ ของกระบวนการทำงานได้ต่อเนื่องและเกี่ยวเนื่องกัน (6) การรายงาน เป็นกระบวนการและเทคนิคการสรุปงานเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างทันเหตุการณ์ (7) การงบประมาณ วางแผนการทำบัญชีการควบคุมเกี่ยวกับการเงินของการจัดงานทั้งหมด 2) ผู้บริหารหรือผู้นำของการจัดงานโดยผู้นำจะต้องนำหลักการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เช่นหลักการบริหารตามแนวคิดของนักบริหาร ได้แก่ (1) การวางแผน เป็นหน้าที่ของผู้จัดงานหรือควบคุมงานโดยคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ (2) การจัดองค์การ ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีหน้าที่หรือความรับผิดชอบแต่ละส่วนงาน แต่ละแผนก (3) การบังคับบัญชาสั่งการ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารจะต้องสั่งการแต่ละแผนก (4) การประสานงาน ผู้บริหารจะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ (5) การควบคุมเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะควบคุม ดูแลงานแต่ละแผนกให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดงานเทศน์มหาชาติ

2. องค์ประกอบของการจัดการงานเทศน์มหาชาติ

2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ฟัง

2.2 คุณค่าที่ต้องการนำเสนอตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่จัดงาน

2.3 ช่องทาง ในการเข้าถึงผู้ฟังบริการผ่านทางเทคโนโลยี

2.4 แนวทางความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

2.5 ทรัพยากรในการบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุ เครื่องจักร

2.6 กิจกรรมที่ทำให้การจัดการบรรลุวัตถุประสงค์ เกิดกระบวนการในการบริหารงานอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์

2.7 พันธมิตรองค์กรที่ทำงานร่วมกัน ผู้ผลิต หรือแม่แต่คู่แข่ง

2.8 สิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายใน

3. ลักษณะของการจัดการที่ดี

3.1 ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด เน้นการมีส่วนร่วม กำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีการทำงานร่วมกัน

3.2 มีการจัดระเบียบองค์กรมีการแบ่งโครงสร้าง หน้าที่มีการระบุภาระหน้าที่ชัดเจน เพื่อการทำงานอย่างเป็นระบบ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา แบ่งงานกันทำตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบใช้ประสานงานอย่างไม่เป็นทางการก่อน

3.3 มีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ส่งเสริมการพัฒนาแลกเปลี่ยนความรู้

3.4 ส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์ เสริมสร้างความสามัคคี ให้ความเสมอภาค เน้นการทำงานร่วมกันในแนวราบ ประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่

3.5 มีการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริการ กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างมีความคิดริเริ่ม ให้โอกาสแสดงความเห็นเพื่อพัฒนางาน

3.6 พัฒนาระบบข้อมูลให้ทันสมัย นำเทคโนโลยีมาใช้เป็น

3.7 มีการสร้างสิ่งจูงใจให้ผลประโยชน์ตอบแทน สร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีแก่บุคลากร

4. ขั้นตอนการจัดการงานเทศน์มหาชาติ

4.1 สำรวจความต้องการและแนวทางการตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย

4.2 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม สำรวจความต้องการและแนวทางการตอบสนองต่อผู้รับบริการ วิเคราะห์เพื่อหาสถานะปัจจุบันของตนเอง

4.3 การวางแผน การกำหนดภารกิจขององค์กรจะทำอะไร เพื่อใคร

4.4 จัดทำกระบวนการนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติ ให้การดำเนินงานตามภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จ โดยกำหนดโครงสร้างของระบบงาน คัดเลือกและพัฒนาบุคลากร เพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.5 อำนวยการ ตลใจให้คนทำงานหนักตามแผนงานที่ตั้งไว้ การดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากร

4.6 ค้นหาตัวผลักดัน ปัจจัยที่จะช่วยผลักดันให้แผนงาน และเป้าหมายที่ตั้งไว้บรรลุผล

4.7 ทบทวนผลลัพธ์ ติดตามผลงานที่ได้ดำเนินการ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้กับเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ตรวจสอบปัญหาและอุปสรรค ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

4.8 การนำแผนที่แก้ไขแล้วไปปฏิบัติใหม่

5. โครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (กิจกรรมเทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติฯ)

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้

1. โครงสร้าง ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติสามารถใช้ได้ผล

2. การตัดสินใจ กระบวนการเลือกทางเลือกที่ได้พิจารณาว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้วัดต่างๆ ที่จัดงานเทศน์มหาชาติประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติไปปฏิบัติ

ดังนี้ 1) เจ้าอาวาส ผู้จัดการ พระภิกษุสงฆ์และญาติโยมมีความรู้ ความสามารถ มีความเสียสละเพื่อวัด 2) มีหลักธรรม มีหลักปฏิบัติ มีระบบการอบรม มีการอบรม อย่างเป็นรูปธรรมและบริหารจัดการเป็นรูปธรรม 3) ต้องมีสถานที่ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่อการจัดเทศน์มหาชาติที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการงานเทศน์ มหาชาติ 4) มีงบประมาณสนับสนุน ขวัญกำลังใจ รางวัล โครงการ กิจกรรม และสวัสดิการ

3. แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ ทำหน้าที่ตามที่ ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด เจ้าอาวาส ผู้จัดการ พระภิกษุสงฆ์ในวัด และญาติโยมจะต้องอยู่ร่วมกันอย่าง กัลยาณมิตร อาศัยหลักพุทธธรรม คือ สังคหวัตถุ 4 สร้างความสมานฉันท์ สงเคราะห์ร่วมกันเหมือนพี่น้อง เจ้าอาวาส ผู้จัดการ พระภิกษุสงฆ์ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถเพื่อความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพขององค์กรอย่างยั่งยืนต่อไป

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ เงื่อนไขการนำรูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติให้ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละวัด/หน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

รูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วยการปฏิบัติตาม กระบวนการที่วางแผนเอาไว้เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ของการบริหาร องค์ประกอบของการจัดการ ลักษณะของการจัดการที่ดี ขั้นตอนการจัดการ โครงการเฉลิม พระเกียรติฯ คำสั่งแต่งตั้ง ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วยโครงสร้าง การตัดสินใจ แนวทางการ ประเมิน และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จโดยการจัดงานเทศน์มหาชาตินั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำกันของแต่ละแห่งเพื่อให้การบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดงาน โดยผลการวิจัยเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์ อันเป็นการแสดงให้เห็น ผู้ฟังได้เกิดความเข้าใจในหลักกฏแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด จนบรรลุถึงความเข้าใจหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งพบว่ามีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์ (2549) ที่ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเทศน์มหาชาติแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ รูปแบบการจัดการเทศน์ รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์ รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์ และรูปแบบการจัดธรรมาส์เทศน์ รูปแบบการจัดการเทศน์ มี 2 รูปแบบ คือ การ จัดการเทศน์แบบเรียงกัณฑ์และแบบประยุกต์ รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์ มี 3 รูปแบบ คือ เจ้าอาวาสเป็น ผู้นิมนต์ เจ้าอาวาสมอบหมายให้พระที่รับผิดชอบในการเทศน์เป็นผู้นิมนต์ และเจ้าของกัณฑ์เทศน์เป็นผู้นิมนต์ รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ จัดสถานที่เทศน์ภายนอก และจัดสถานที่เทศน์ภายใน รูปแบบการจัดธรรมาส์เทศน์ เน้นให้มีการตกแต่งธรรมาส์เทศน์และที่ตั้งเครื่องกัณฑ์เทศน์ให้ดูเป็นระเบียบ เรียบร้อยและสวยงาม 2) เนื้อหาที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติ มี 2 ประเภท ได้แก่ เนื้อหาในคัมภีร์ จำนวน 13 กัณฑ์ และเนื้อหานอกคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องชาดกในพระเจ้าสิบชาติ พุทธประวัติ นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน วรรณคดี และคำสอน 3) วิธีการเทศน์มหาชาติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบ่งตามท่วงทำนอง และแบ่งตาม เนื้อเรื่อง วิธีการเทศน์มหาชาติที่แบ่งตามท่วงทำนอง มี 2 แบบ คือ ทำนองหลวงและทำนองราษฎร์ การเทศน์ ทำนองหลวงเป็นการเทศน์ตามเนื้อหาในคัมภีร์ทั้ง 13 กัณฑ์ ส่วนการเทศน์ทำนองราษฎร์เป็นการเทศน์ทำนอง

แหล่งในเนื้อหานอกคัมภีร์ วิธีการเทศน์มหาชาติแบ่งตามเนื้อเรื่อง แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือการเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการจบเรื่อง ดังนี้เป็นต้น และยังพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาภรณ์ ภูทอง (2544) ที่ผลการวิจัยพบว่า มหาชาติกลอนสวด ฉบับวัดกลางวรวิหาร เป็นฉบับที่กวีแต่งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุหรือผู้รู้หนังสือใช้สวดอ่านให้อุบาสก อุบาสิกาฟังที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิราภรณ์ พุกษ์สุกาญจน์ (2543) ที่ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกเกิดจากความหลากหลายของเนื้อหา และยังแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดขนบนิยมทางวรรณศิลป์ในวรรณคดีพุทธศาสนา ได้แก่ ในด้านการเลือกเรื่อง การเลือกใช้คำประพันธ์ การดำเนินเรื่อง การสร้างตัวละคร และการใช้ถ้อยคำและโวหาร นอกจากนี้ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาตินั้นเป็นการนำเสนอการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติให้แก่วัด และหน่วยงานราชการในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานซึ่งจะต้องอาศัย กำลังคน กำลังแรง กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญาในการร่วมมือกันจัดงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภัทรธรรมคุณ (อำนาจ อติภทฺโท) (2558) ที่ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านสื่อมีความสำคัญเป็นตัวเชื่อมโยงการเผยแผ่ของผู้เผยแผ่ไปสู่ผู้ฟังทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการฟังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านสถานีวิทยุเป็นการบริหารจัดการเผยแผ่ด้านเครือข่ายโดยการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่และสร้างเครือข่ายผู้ฟังโดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบ้านและโรงเรียนร่วมมือกัน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัย 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 องค์ความรู้การวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วย 1) สอนให้คนรู้จักทำความดี ประกอบกรรมดี รู้จักการบำเพ็ญบุญ 2) ลดความตระหนี่ในใจ ลดความเห็นแก่ตัว 3) จัดบุคลากรที่เหมาะสมกับงาน มองคนที่ความสามารถ 4) สร้างคุณค่าให้แก่ประชาชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และประการที่ 2 องค์ความรู้การวิจัยตามเป้าหมายการบริหารจัดงานเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วย 1) เป็นภูมิปัญญาที่นำศึกษา มีการปลูกฝัง สืบสานอย่างต่อเนื่อง 2) เป็นการสืบสานภูมิปัญญาทำนองแหล่งเทศน์มหาชาติไว้ด้วยการเข้าถึงเยาวชนได้ง่าย 3) เป็นการสร้างความรักสามัคคีแก่พุทธศาสนิกชนกับวัด 4) ให้โอกาสแก่พุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางศาสนาในเทศกาลเข้าพรรษา 5) เป็นการฝึกฝนการเทศน์ การพูด การแสดงออกของพระภิกษุสงฆ์ในทางพุทธศาสนาสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพให้แก่พุทธศาสนาต่อไป 6) เป็นการแสดงถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สรุปองค์ความรู้การวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 วัดในพระพุทธศาสนาสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติไปใช้ในการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติของวัดให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนได้

1.2 เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติไปบูรณาการในการจัดการงานเทศน์มหาชาติเพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามของพุทธศาสนาให้อยู่คู่คนไทยตราบนานเท่านาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาผลกระทบการสร้างพระธรรมกถึกในการเทศน์มหาชาติ

2.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาด้วยเทศน์มหาชาติ

2.3 ควรศึกษาสมรรถนะการบริหารจัดการงานเทศน์มหาชาติของวัดในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). **องค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธัญญาภรณ์ ภูทอง. (2544). **ศึกษาวิเคราะห์มหาชาติกลอนสวด ฉบับวัดกลางวรวิหาร จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระครูภัทรธรรมคุณ (อานาจ อติภทฺโท). (2558). **กระบวนการสื่อสารการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักกรรมปฏิบัติ**. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์. (2549). **รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์มหาชาติในยุคปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). **บริหารองค์กรแนวพุทธเลือกธรรมะให้ตรงกับปัญหาฝ่าวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัลลนา ศิริเจริญ. (2516). **คุณค่าของชาดกเพื่อใช้ในการสอนวรรณคดีไทย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วชิราภรณ์ พุกษ์สุกาญจน์. (2543). **ลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2460). **มหาชาติคำหลวง**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2524). **ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2525). **การบริการบุคคลแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2544). **มหาเวสสันดรชาดก: วิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.